

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”

КОРКІШКО Артем Володимирович

УДК 378.147: 005.336.6

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ
МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Слов'янськ – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Державному вищому навчальному закладі „Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник –

доктор педагогічних наук, доцент
Саяпіна Світлана Анатоліївна,
Державний вищий навчальний заклад
„Донбаський державний педагогічний
університет” (м. Слов’янськ),
завідувач кафедри педагогіки вищої школи.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Цветкова Ганна Георгіївна,
Національний педагогічний університет імені
М. П. Драгоманова (м. Київ),
завідувач кафедри педагогіки і психології
дошкільної освіти та дитячої творчості;

кандидат педагогічних наук
Полякова Ірина Вікторівна,
Харківський коледж
Комунального закладу „Харківська
гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради, директор.

Захист відбудеться 07 грудня 2018 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.112.01 у Державному вищому навчальному закладі „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, Донецька область, м. Слов’янськ, вул. Г. Батюка, 19, ауд. 201.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/vch-rada-soc-pedagog/povidomlenya-spec-vchena-rada> та в бібліотеці Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, Донецька область, м. Слов’янськ, вул. Г. Батюка, 19.

Автореферат розіслано 06 листопада 2018 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. М. Курінна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Динамічні процеси соціально-економічних перетворень в Україні потребують нового покоління освітян для навчальних закладів різних рівнів освіти. У зв'язку з цим актуальним постає питання підвищення якості професійної підготовки випускників вищої школи, виховання нового типу педагога – високоосвіченої, духовної, творчої особистості, здатної генерувати нові ідеї, оригінально вирішувати актуальні навчально-виховні та соціокультурні проблеми, створювати сприятливе враження та позитивно впливати на інших, проектувати подальший професійний розвиток і реалізовувати себе в майбутній професії.

Необхідність ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця педагогічного профілю визначено в чинній нормативно-правовій базі України (Закони України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року, Указ Президента України „Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” та ін.), де наголошено на важливості формування конкурентоспроможного педагога, здатного до ефективної адаптації в мінливих умовах сучасного соціуму та освітньої практики, створенні умов для освіти протягом життя та формуванні сучасного наукового кадрового потенціалу.

Професія викладача є особливим видом діяльності, що вимагає, окрім знань, умінь і навичок, специфічних особистісних якостей та високого рівня педагогічної майстерності. Імідж як багатофункційна система є найважливішим її компонентом. Становлення особистого та професійного іміджу забезпечує створення власного образу педагога, формує індивідуальний стиль викладацької діяльності та надає своєрідність процесу педагогічної взаємодії.

Аналіз історико-педагогічних джерел дає підстави стверджувати, що різні аспекти досліджуваної проблеми знайшли своє відбиття в класичній зарубіжній (Аристотель, К. Гельвецій, Демокрит, Д. Дідро, А. Дістервег, М. Квінтіліан, Я. Коменський, Конфуцій, Дж. Локк, Н. Макіавеллі, Й. Песталоцці, Платон, Ж.-Ж. Руссо, Сократ, Цицерон та ін.) та вітчизняній (Х. Алчевська, І. Борецький, І. Галятовський, М. Грек, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, М. Коцюбинський, А. Макаренко, П. Могила, І. Огієнко, Г. Сковорода, М. Смотрицький, В. Сухомлинський, Леся Українка, К. Ушинський, І. Франко, Г. Хоткевич, Я. Чепіга, Т. Шевченко та ін.) спадщині та вплинули на розвиток навчально-виховного процесу тогочасної освіти. Результати дослідження поглядів корифеїв історико-педагогічної думки дозволяють констатувати, що всі вони свідомо чи підсвідомо звертали увагу на цінність іміджу особистості педагога та необхідність його формування.

Останні десятиліття в науковій літературі багато уваги приділено питанням, які пов'язані з формуванням професійного іміджу, оскільки поняття іміджу обговорюється в контексті вивчення проблем виховання, навчання особистості та її професійного самовдосконалення. Різні аспекти зазначеної проблематики знайшли своє відображення в галузі іміджелогії – Н. Барна, Л. Браун, В. Волкова, А. Голошубова, Ф. Джефкінс, Р. Квеско, С. Квеско, С. Наумова, Ю. Палеха, Г. Почепцов, Е. Семпсон, В. Шепель та ін. Аналіз літератури з іміджелогії дає підстави інакше поглянути на процес підготовки студентів у закладах вищої освіти

та на феномен педагога-фахівця.

Міждисциплінарний контекст проблеми іміджу як складного, дискурсивного за своєю природою феномену репрезентовано в дослідженнях з філософії (Т. Бистрова, Н. Григор'єва, Є. Калюжна, В. Королько, Є. Кужевська, У. Некрасова, О. Скалацька, І. Черемушникова та ін.), політології (В. Бебик, С. Голдмен, С. Денисюк, О. Дузь, В. Кривошеїн та ін.), культурології (Д. Берестовська, Ж. Безвершук, Т. Гриценко, С. Гриценко, М. Закович, А. Кондратюк та ін.), соціології (Є. Біленький, Є. Брянцева, М. Козловець, І. Ніколаєску, О. Попова та ін.), психології (І. Альохіна, М. Апраксина, Т. Афанасьєва, О. Перелигіна, Т. Скрипаченко, О. Чебікін та ін.). Зазначимо, що в цих науках імідж розглядають як складний феномен, інтеграцію біогенних, соціогенних і психогенних елементів, що формується під впливом різноманітних чинників (спадковість, середовище, виховання, особистісна активність людини).

Аналіз наукової педагогічної літератури показав, що поняття „імідж” може вживатися як мінімум у двох основних значеннях: педагогічному та професійному. Проблема педагогічного іміджу стала предметом наукових розвідок таких учених, як Н. Гузій, Т. Довга, З. Капустіна, А. Оводова, В. Орешкін, О. Петрова, А. Рацул, І. Симонова та ін. На сьогодні є багатогранна палітра поглядів сучасних дослідників на особливості формування професійного іміджу фахівця: професійний імідж учителя (О. Горовенко, Н. Дрозденко, Н. Євсєєва, Л. Жарикова, Д. Журавльов, В. Зінченко, Д. Пащенко, Л. Хоружа та ін.); професійний імідж викладача (Н. Бутенко, О. Грейлих, Т. Демчук, Л. Донська, Л. Кайдалова, О. Козлова, Ф. Кузін, С. Романова та ін.); професійний імідж майбутнього педагога (Н. Гайдук, Т. Гнезділова, Л. Качалова, О. Ковальова, Л. Ковальчук, Т. Лайко, Т. Марєєва, Л. Оршанський, Н. Савченко, Ю. Скорик та ін.).

Окрім того, низкою дисертаційних праць останніх десятиліть визначено різні аспекти формування іміджу фахівців педагогічних спеціальностей: майбутнього вчителя технологій (В. Бондаренко), студентів мистецьких спеціальностей (Ю. Дзядевич), майбутніх викладачів вищої школи (В. Ісаченко), учителя (А. Калюжний), сучасного педагога (А. Кононенко), викладача іноземних мов (Н. Прус), учителів початкових класів (Г. Бриль, І. Размолодчикова), майбутніх учителів філологічних спеціальностей (М. Сперанська-Скарга) та ін.

Заслуговують на увагу в контексті аналізованої проблеми науково-педагогічні дослідження, присвячені фундаментальним основам оновлення системи вищої освіти, професійній підготовці у вищій школі, теоретичним і методичним засадам формування професіоналізму майбутніх педагогів. Різні аспекти базової й післядипломної педагогічної освіти представлено в працях вітчизняних і зарубіжних науковців (І. Багаєва, Є. Барбіна, І. Бех, Є. Бондаревська, В. Вакуленко, С. Дружилов, Є. Климов, Л. Кондрашова, О. Кравець, Г. Кримська, Н. Кузьміна, А. Маркова, О. Набока, І. Полякова, А. Реан, С. Сапожников, В. Сластьонін, В. Стешенко, В. Стрельников, Г. Цветкова, М. Швед та ін.). Закономірності становлення педагогічної майстерності освітянських кадрів та формування професійно важливих якостей майбутніх педагогів розглядали: Л. Загородня, І. Зязюн, Я. Коломінський, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Мірошник, В. Семиченко, А. Семенова, В. Симонов, Н. Тарасевич, С. Тітаренко, І. Харламов, Р. Хмелюк, О. Цокур, Н. Шапошникова та ін.

Попри наявний науковий доробок, проблема формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи ще не була предметом спеціального дослідження в галузі професійної освіти. Це робить вагомими завдання систематизації та інтеграції наявних наукових поглядів, побудови педагогічної моделі та обґрунтування педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Актуальність і доцільність розв'язання проблеми посилено виявленими в процесі дослідження *суперечностями* між: об'єктивною потребою суспільства у висококваліфікованих фахівцях і реальним станом фахової підготовки в закладах вищої освіти; можливостями теорії і практики вітчизняної системи освіти ефективно розв'язувати проблеми формування професійного іміджу та недостатнім рівнем практичної готовності випускників до використання фахових знань у професійній діяльності; необхідністю підвищення результативності іміджологічної підготовки майбутнього магістра педагогіки вищої школи в навчальній і позанавчальній діяльності та нерозробленістю педагогічних умов її ефективного реалізації в закладах вищої освіти.

Актуальність, недостатня обґрунтованість теоретичних і практичних аспектів розв'язання окресленої проблеми зумовили вибір теми реферованої дисертаційної праці „**Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки вищої школи Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет”: „Гуманізація навчально-виховного процесу у вищій школі” (державний реєстраційний номер 0114U001251). Тему затверджено Вченою радою Донбаського державного педагогічного університету (протокол № 3 від 26.11.2015 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 26.01.2016 р.).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Мета дослідження – виявити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови, що забезпечують ефективність процесу формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи під час їхнього навчання в магістратурі.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. На підставі аналізу історико-педагогічної та наукової літератури уточнити генезу категорій „імідж”, „професійний імідж”.
2. Розкрити сутність, структуру та зміст категорії „професійний імідж майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”.
3. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.
4. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови, що забезпечують формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

5. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Відповідно до визначених завдань застосовано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз і синтез, систематизація, порівняння, узагальнення історико-педагогічної та сучасної наукової літератури для розкриття сутності категорії „професійний імідж майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”, обґрунтування педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи та критеріїв його ефективності; контент-аналіз нормативно-правових документів, навчальних планів, програм підготовки для усвідомлення наявної системи професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи в Україні та визначення шляхів її вдосконалення; проектування й моделювання для визначення логіки дослідження та розробки педагогічної моделі формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи; *емпіричні* – діагностичні (анкетування, бесіди, інтерв'ювання, тестування, вивчення продуктів навчально-пізнавальної діяльності магістрів), обсерваційні (пряме й опосередковане педагогічне спостереження, рефлексія власної діяльності) для виявлення рівня сформованості в майбутніх магістрів професійного іміджу, констатувальний, формувальний і контрольний етапи педагогічного експерименту для перевірки ефективності педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи; *методи математичної статистики* для обробки, кількісного і якісного аналізу та ілюстрування результатів експериментальної роботи.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* визначено педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи – забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями; урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності; активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи;

– *уточнено* понятійно-категоріальний апарат, зокрема: категорії „імідж”, „професійний імідж”; сутність, структуру та зміст категорії „професійний імідж майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”; теоретичні положення щодо компонентів, критеріїв, показників і рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи; удосконалено форми й методи навчальної та позанавчальної діяльності в закладі вищої освіти в контексті завдань формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи;

– *набули подальшого розвитку* теорія та методика формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в їхній достатній готовності до впровадження в освітній процес закладів вищої освіти, що здійснюють фахову підготовку майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. Зокрема, розроблено навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” та створено методичні

матеріали для проведення семінарських і практичних занять, підготовлено завдання для самостійної роботи студентів та інструктивні матеріали щодо їх виконання; навчально-методичне забезпечення наукового гуртка „Імідж сучасного педагога – формула успіху”; тематичний план і програму семінару „Імідж сучасного педагога” для педагогічних кадрів з використанням майстер-класів, імідж-тренінгів, практикумів, рольових і ділових ігор, презентацій тощо; підібрано та адаптовано пакет діагностичних матеріалів для визначення рівня сформованості професійного іміджу в майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Теоретичні положення та практичні напрацювання, викладені в дисертації, можуть бути використані викладачами в освітньому процесі закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців педагогічного профілю; під час викладання дисциплін „Педагогіка вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”, „Професійний імідж викладача вищої школи”, „Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи” тощо; у системі підвищення кваліфікації та перепідготовки учителів, вихователів, викладачів; у процесі створення підручників і навчально-методичних посібників, написання курсових, магістерських робіт, а також у самоосвітній діяльності майбутніх магістрів.

Експериментальні матеріали **впроваджено** в освітній процес Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” (довідка № 68-17-790 від 23.10.2017 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/15-2857 від 30.10.2017 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 239/03 від 06.11.2017 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 2312 від 20.11.2017 р.), Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (довідка № 1/1630 від 23.11.2017 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01–28/2108 від 01.12.2017 р.), Державного вищого навчального закладу „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” (довідка № 1057 від 13.12.2017 р.).

Апробація результатів дослідження відбулася шляхом обговорення на наукових, науково-теоретичних і науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *Міжнародних*: „Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук” (Київ, 2016), „Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук” (Харків, 2016), „Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичний результат – 2016” (Братислава, 2016), „Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в освітньому просторі: проблеми та перспективи” (Слов’янськ, 2017), „Ukraina-Polska-Współpraca Synergetyczna” (Варшава, Київ, Полтава, Слов’янськ, 2017), „Формування цінностей особистості в європейському освітньому просторі: теорія та практика” (Дрогобич, 2017); *Всеукраїнських*: „Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології” (Запоріжжя, 2017), „Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи” (Дніпро, 2017), „Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм” (Кременчук, 2017).

Результати та висновки виконаної роботи обговорено й позитивно оцінено на

засіданнях кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет (упродовж 2015 – 2018 рр.).

Публікації. Зміст і результати дослідження відображено у 18 одноосібних наукових працях автора, із них: 7 – у наукових фахових виданнях України (5 – Index Copernicus), 1 – у зарубіжному виданні, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 2 – в інших наукових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (456 найменувань, із них 8 іноземною мовою), 15 додатків на 80 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 5 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 350 сторінок, із них основного тексту – 203 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів.

У першому розділі – „**Теоретичні передумови дослідження проблеми формування професійного іміджу особистості професіонала**” – здійснено аналіз наукових підходів щодо обґрунтування категорії „імідж” в історико-педагогічній та науковій літературі; розкрито сутність, зміст і структуру професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи (далі ПВШ); схарактеризовано критерії професійного іміджу, показники та рівні їхньої сформованості; виявлено вихідний стан сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ.

З урахуванням наукового доробку сучасних дослідників історії педагогічної думки (Л. Артемова, А. Бойко, В. Бардінова, Н. Гупан, С. Золотухіна, М. Левківський, С. Саяпіна, О. Сухомлинська, Т. Федоренко та ін.) та історіографії проблеми зроблено висновок, що з давніх часів до України ХХ ст. у філософській, психолого-педагогічній літературі виокремилось два контексти дослідження категорії „імідж”: історичний та науковий. Перший – історичний, який свідчить про те, що це явище існувало завжди, але позначалося іншими поняттями (личина, образ, ідеал, маска, харизма) і розглядалося у взаємозв'язку з описом держави, характеристикою влади, образом лідера. Другий – науковий, який датує час виникнення поняття „імідж” – 30-ті рр. ХХ століття та пов'язує його розвиток із серійним масовим виробництвом, розвитком засобів масової інформації, зокрема телебачення.

Аналіз праць таких науковців, як І. Елліс, О. Любар, Е. Панасенко, О. Пискунов, С. Сірополко та ін., уможливорює зазначити, що зі зміною соціально-економічної формації змінюється ставлення до постаті педагога, що залежить від суспільних відносин. Ставлення спільноти до професії вчителя було неоднозначним упродовж історичного розвитку. Тому проблему становлення професійного іміджу педагога доцільно розглядати в контексті історії педагогічної думки, досліджуючи особливості її розвитку на кожному історичному етапі.

У ході дослідження визначено, що поняття „професійний імідж” – досить багатовимірне явище, яке містить характеристики, що іноді суперечать одна одній,

зокрема, деякі автори розвідок пов'язали це поняття з візуальним образом, зовнішньою привабливістю (Л. Браун, Л. Ковальчук, Г. Коджаспірова, С. Якушева та ін.), визначили як цілеспрямовано окреслену форму відображення об'єкта у свідомості людей (Л. Качалова, Н. Тарасенко та ін.), потрактували як публічне „Я людини”, як образ, створюваний суспільною думкою (Н. Амяга, О. Галіцан, С. Єрмакова, З. Курлянд, Г. Сорокіна та ін.), розглядали як психічне явище, зумовлене прагненням індивіда до успішної соціальної адаптації; як педагогічне явище, тобто складний феномен, що об'єднує різноманітні чинники (спадковість, середовище виховання, особистісна активність людини) та систему взаємопов'язаних особистісних і професійних характеристик фахівця (А. Калюжний, Т. Кулакова, Є. Перелигіна та ін.).

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури (В. Бондаренко, Н. Гайдук, Т. Гнезділова, О. Ковальова, Л. Оршанський, Н. Савченко, О. Язловецька та ін.), присвяченої різним аспектам формування професійного іміджу майбутнього педагога, уможливив сформулювати визначення поняття „*професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої школи*” як цілеспрямовано сформований образ, який цілком відповідає специфіці майбутньої професії, залежить від особистісних і професійних якостей, усвідомлено створюваний із метою досягнення професіоналізму, педагогічної майстерності та кар'єрного росту, спираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку в закладі вищої освіти та на власний практичний досвід.

У роботі розглянуто наукові погляди, що відображають загальну структуру іміджу (Л. Аверченко, Ф. Джефкінс, Г. Залесов, Р. Мокшанцев, В. Ніколаєнко, Г. Почепцов, М. Удальцова та ін.) та структуру іміджу: індивідуального (Е. Бекетова, Л. Донська, О. Ковтун, В. Черепанова та ін.), персонального (М. Збронська, О. Панасюк, Ф. Хансейкер та ін.), особистісного (Н. Барна, В. Бойко, О. Змановська, М. Мазоренко, Е. Семпсон та ін.), педагогічного (І. Ковальова, А. Коханенко, І. Сімонова та ін.), професійного (О. Горovenко, Ю. Дзядевич, І. Ніколаєску, В. Попова, В. Шепель та ін.), професійно-педагогічного (В. Ісаченко, М. Сперанська-Скарга та ін.) тощо. За наявністю значної кількості різних поглядів щодо структури іміджу в практичній діяльності доводиться вибирати максимально функційну, на яку легко спиратися в роботі щодо створення іміджу. У зв'язку з цим схарактеризовано структурні компоненти професійного іміджу майбутнього магістра педагогіки вищої школи: *особистісний* – із погляду самого майбутнього магістра (яким він прагне представити себе студентам, що хоче про себе заявити суспільству) та *фаховий* – із погляду вимог до викладача з боку держави та суспільства (яким вони уявляють педагога як просвітителя та носія освітнього досвіду), які включають: зовнішній (габітарний), внутрішній (внутрішня філософія), імідж-символіку, імідж-легенду, середовищний, індивідуально-особистісні якості, що визначають імідж, особистісний, вербальний, невербальний (кінетичний), продуктивний іміджі. Зазначено, що професійний імідж майбутнього магістра ПВШ характеризується гармонійною єдністю особистісного та фахового компонентів, коли обидва компоненти позитивні („і людина хороша – і фахівець добрий”), педагогічна взаємодія є оптимальною, якщо ж вони не узгоджуються (негативні), то з'являються ускладнення в її процесі (О. Отич). При цьому очевидно, що

особистісний та фаховий компоненти мають свою специфіку, яка й визначає особливості формування іміджу в кожному конкретному випадку.

Узагальнюючи досвід сучасних науковців та спираючись на структурні компоненти (особистісний та фаховий), визначено змістовні компоненти структури професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи, які становлять гармонійне поєднання *стимульовального* (свідоме управління мотиваційною стороною освітньої діяльності, інтересами; прагнення до вирішення поставлених освітніх завдань, орієнтація на особистісно-професійний розвиток; усвідомлення реальної значущості іміджезорієнтованих знань і внутрішня потреба в їх засвоєнні; позитивне ставлення до навчальної та позанавчальної діяльності, бажання створювати позитивний професійний імідж), *інтелектуального* (особливості розумових процесів, якість уявлення, фундаментальність системи загальнонаукового й спеціалізованого знання з іміджелогії, розуміння значущості іміджу для майбутньої професії), *поведінкового* (сприймання, осмислення, узагальнення, систематизація, закріплення та застосування на практиці іміджезорієнтованих знань; уміння застосовувати отримані знання при створенні особистого та фахового іміджу; особливості формування професійних якостей), *аналітико-результативного* (уміння адекватно оцінити власний професійний імідж і рівень педагогічної компетентності, самоаналіз досягнутих у процесі освітньої діяльності результатів, самоконтроль) компонентів, які сприяють зростанню професіоналізму та наближають до вершин педагогічної майстерності.

Діагностика сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ відбувалась на основі визначених нами критеріїв і показників: *мотиваційно-ціннісного* (ціннісна орієнтація на особистісно-професійний розвиток; мотивація на формування власного професійного іміджу; прагнення справляти на інших позитивне враження в галузі своєї професійної діяльності), *когнітивного* (рівень засвоєння знань з іміджелогії (обізнаність про зміст поняття іміджу, професійного іміджу, його основні компоненти, функції, класифікації; стратегії, умови та технології формування іміджу тощо); розуміння специфіки та ролі іміджу в майбутній професії; планування системи дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей), *операційно-діяльнісного* (вияв досвіду іміджеформувальної діяльності (культура зовнішнього вигляду; навички вербального та невербального спілкування тощо); рівень сформованості якостей професійного іміджу; наявність іміджевих складників у продуктивній діяльності (наукові статті, тези; участь у наукових гуртках, конференціях, тренінгах тощо), *оцінно-рефлексивного* (сформованість рефлексивних умінь; здатність до оцінки власного професійного іміджу; готовність до ефективної самопрезентації в умовах професійно-педагогічних ситуацій). З урахуванням відповідних критеріїв схарактеризовано рівні сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів – високий, середній, низький.

Процедуру оцінювання рівня сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ здійснено за допомогою адекватного діагностувального інструментарію, до якого ввійшли: методика „Ціннісні орієнтири особистості – 8” (ЦОО-8 Г. Леєвика), „Самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії” (за М. Фетискіним, В. Козловим, Г. Мануйловим); модифікований варіант методики

О. Бондарчук, Л. Карамушки (спрямованої на вибір і ранжування за ступенем значущості майбутніми магістрами мотивів формування позитивного іміджу), „Ваш імідж” (модифікація М. Підопригори), „Опитувальник діагностики інтегральної задоволеності іміджем” (модифікація О. Перелигіної), метод „Твір” (модифікація І. Андриаді, С. Ромашової); експрес-анкета „Імідж і взаємодія” (модифікація О. Перелигіної); анкета для вивчення сформованості уявлень студентів про сутність, елементи та складники професійного іміджу; авторські питальники „Послідовність створення професійного іміджу”, „Імідж викладача”; метод аналізу продуктів діяльності, бесіда „Виявлення ставлення майбутнього магістра педагогіки вищої школи до продуктивної діяльності як складника професійного іміджу”, спостереження, складання рекомендацій для педагогів щодо створення професійного іміджу „Імідж як презентаційний складник особистості сучасного педагога”.

Аналіз результатів діагностики продемонстрував, що більшість респондентів експериментальної групи мали низький (46,3%) та середній (35,9%) рівні сформованості професійного іміджу. Така сама картина спостерігається й у більшості майбутніх магістрів контрольної групи – відповідно 46,2% та 36,9%.

Зазначені теоретико-методичні основи проблеми дослідження та діагностика сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів стали визначальними орієнтирами в розробці педагогічних умов та моделі формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

У другому розділі – **„Розробка та експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”** – теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи; узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи.

Першою педагогічною умовою формування професійного іміджу майбутніх магістрів визначено забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями. Виокремлення цієї умови детермінувалося впливом мотиваційного компонента на успішність будь-якої діяльності (зокрема професійно-педагогічної). Синтезуючи наукові надбання М. Лук'янової, О. Миськів, Л. Ребухи, уважаємо, що загальне значення проблеми розвитку навчальної мотивації майбутніх магістрів педагогіки вищої школи полягає в тому, щоб змінити ставлення студентів до власного професійного іміджу із рівнів негативного та байдужого до дієвого, усвідомленого, відповідального, тобто позитивного. Збагачення когнітивного складника мотиваційної сфери сприяє становленню усвідомленої і стійкої мотивації навчальної та позанавчальної діяльності.

Другою педагогічною умовою визначено урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності. Її зміст полягав в оптимізації освітньої практики шляхом використання інтерактивних форм і методів навчання, які ґрунтуються на педагогічній взаємодії з високим рівнем інтенсивності спілкування її учасників та обміном діяльностями й досвідом. Зазначені форми та методи сприяють організації навчально-виховної діяльності, заснованої на суб'єкт-

суб'єктних стосунках педагога та студентів, самостійному конструюванні ними знань, здійсненню оперативного зворотного зв'язку, високим рівнем активності тощо. Упровадження інтерактивних форм і методів навчання в освітній процес вишу є органічним і суттєвим доповненням традиційних методів, що слугує покращенню якості освітнього процесу, підвищенню активності студентів, спрямованої на колективну, групову співпрацю на основі рівноправної, рівнозначної суб'єкт-суб'єктної взаємодії з обов'язковим застосуванням рефлексії знань, умінь і способів їх виконання.

Третя умова – активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ – передбачала вдосконалення професійного іміджу викладачів – учасників освітнього процесу, тому що роль педагога – майстра педагогічної праці, громадянина, носія загальнокультурних і національних цінностей – є значущою у формуванні іміджу майбутніх фахівців. У процесі аналізу поглядів науковців Г. Беленької, Н. Гузій, О. Марченко, Л. Попової та ін., які досліджували проблеми формування іміджу, це ствердження отримало теоретичне та практичне обґрунтування. Презентуючи свій імідж, викладач надає студентам інформацію про те, що він собою являє, як він ставиться до них, яка він людина, як треба поводитися тощо. Отже, прагнучи стати для них взірцем, викладач має втілити в собі якості „ідеального” педагога, постійно працювати над самовдосконаленням, спрямовувати свою педагогічну діяльність у русло підвищення інтелектуального, культурного рівня. Так, правильно обраний імідж, зміст і форма самопрезентації сприятимуть досягненню і стратегічних, і тактичних цілей, пов'язаних із формуванням професійного іміджу в студентів.

Реалізація визначених педагогічних умов здійснювалася комплексно, тому що на практиці їхній зміст не дозволяє розглядати чи реалізовувати їх окремо. Вони є цілісним інтегративним утворенням, що задають логіку процесу формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Процес упровадження експериментальних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи базувався на розробленій педагогічній моделі, головна мета якої: підготовка майбутніх магістрів ПВШ з високим рівнем сформованості професійного іміджу. Зазначено, що модель представлена як сукупність взаємопов'язаних елементів, які визначають основні напрями та вузлові моменти формування іміджу як образу, що має бути збудований у майбутніх магістрів. Кожен з елементів стисло відображає сутність тієї частини експериментальної роботи, яку варто впровадити для того, щоб бажаним чином вплинути на об'єкт формування іміджу та досягти позитивного результату.

Реалізація першої умови (забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями) здійснювалася в навчальній та позанавчальній діяльності. Аналіз робочих програм навчальних дисциплін „Педагогіка вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” та ін. уможливив упровадження в зміст цих дисциплін окремих питань, тем із додатковим іміджезорієнтованим матеріалом, який сприяв формуванню професійного іміджу в майбутніх магістрів. Так, зміст навчальної

дисципліни „Педагогіка вищої школи” доповнено питаннями: вимоги до особистості викладача закладу вищої освіти; виховний вплив зовнішнього вигляду викладача. У зміст дисципліни „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи” було запроваджено змістовий модуль „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу”, що включав теми „Мистецтво створення персонального іміджу. Професійний імідж педагога”; „Майстерність педагогічного спілкування”; „Імідж і „кодекс” зовнішнього вигляду педагога закладу вищої освіти ”; „Імідж і етикет сучасного педагога”. У процесі пізнавальної діяльності студенти усвідомлено проходили шлях від загальних понять „імідж”, „професійний імідж”, „професійне становлення”, „професіоналізм” до спеціалізованих, самостійно виокремлюючи їхні змістовні особливості, що сприяло розширенню знань щодо сутності позитивного іміджу викладача вишу як передумови ефективної діяльності, особистісних і професійних якостей, що забезпечують успішність впливу на суб’єктів педагогічного процесу; підвищенню професійної компетентності у сфері сучасних досягнень педагогіки, педагогічної акмеології, іміджелогії; формуванню здатності яскраво та переконливо виражати свої почуття, володіти прийомами впливу на аудиторію, умінням керувати психофізичним апаратом і творчим самопочуттям для успішної організації спілкування та взаємодії з іншими.

Позанавчальна діяльність сприяла вмотивованості майбутніх магістрів ПВШ до формування професійного іміджу через науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху”, участь у науково-практичних конференціях і розроблення власного маршруту успіху (психотехнологія „Путівник за маршрутом успіху”) тощо, які слугували підвищенню мотивації на навчальну та наукову діяльність, розвитку рефлексивних умінь, створенню й оцінці власного професійного іміджу тощо. Основними формами стали гуртки, конкурси професійної майстерності, науково-практичні конференції, зустрічі з педагогами-новаторами, виставки, „круглі столи”, доповіді, ділові та рольові ігри, бліц-презентації тощо.

Науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху” – це цикл тематичних занять, які включають шість тем: „Засоби формування іміджу через застосування емоційної подачі інформації, акцентування, підміну понять, метафоризацію”, „Феномен лідерства та харизма особистісного іміджу”, „Зовнішній вигляд у структурі іміджу особистості педагога”, „Імідж і репутація. Імідж і пабліситі”, „Поняття вербальних комунікацій: основні характеристики та типологія. Публічні виступи як комунікація. Загальні правила для розвитку необхідних якостей імідж-особистості (інтелекту, цілеспрямованості, гнучкості, енергійності, впевненості, конкурентоспроможності)”, „Типи мовної поведінки спеціаліста. Корекція голосу. Переконливість. Принципи навіювання в публічних виступах. Підготовка публічного виступу. Типи промов. Оцінка публічного виступу”. Розгляду зазначених тем сприяли такі форми роботи: виставка фотографій „Перше враження про педагога”; доповіді „Педагог має бути лідером?”, „Основні чинники харизми”; робота з блоком матеріалів: „Педагогічні помилки формування іміджу педагогом”; доповіді „Імідж як джерело особистісного розвитку та причина особистісної стагнації”; ділова гра „Лабораторія невирішених проблем”; бліц-презентація „Я – педагог” тощо, які слугували вдосконаленню педагогічної майстерності, підвищенню фахового рівня, виявленню творчих здібностей тощо.

За допомогою психотехнології „Путівник за маршрутом успіху” майбутні магістри здійснили системний підхід для розуміння своїх ідей і задумів, а також склали план досягнення бажаного результату, що сприяло переведенню студентів із рівнів негативного й байдужого ставлення до навчання, створення власного професійного іміджу до дієвого, усвідомленого, де об’єктом формування є всі компоненти мотиваційної сфери та всі сторони вміння й бажання вчитися.

Ефективності реалізації зазначеної умови сприяли: видання наукових статей студентів („Загальна характеристика структурних компонентів професійного іміджу майбутнього вчителя”; „Імідж сучасного викладача вищої школи: актуальність та перспективи наукових розвідок”; „Розвиток комунікативних здібностей у майбутніх учителів-філологів: психолого-педагогічний аспект”); їхня участь у конференціях різного рівня („Актуальні проблеми педагогіки вищої школи”, „Організаційно-педагогічні засади професійної підготовки викладача вищого навчального закладу”, „Перспективні напрямки сучасної науки та освіти” тощо); написання ними наукових робіт („Формування професійного іміджу майбутнього вчителя в позанавчальній діяльності”, „Формування професійного іміджу майбутнього вчителя в період навчання у вищому навчальному закладі”).

Упровадження другої умови (урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності) відбувалося під час проведення аудиторної та позааудиторної роботи, яка будувалась за такими напрямками: самостійна робота студентів, культурно-дозвіллєва діяльність. Так, для формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи через самостійну позанавчальну роботу використовували науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху”; проведення тижня з дисциплін „Педагогіка вищої школи”, „Духовна, професійно-педагогічна культура та етика викладача вищої школи”, „Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи”. Ефективності реалізації другої умови сприяли: бесіди „Почерк майстра”; доповіді „Значення педагогічної майстерності та іміджу для педагога. Погляд з історії”; виступи викладачів „Моє професійне кредо”; самопрезентація студентів „Вітаю, я викладач! Ви мені раді?”; виставки книг „Що читати з дисципліни”, роботи студентів, виконані в процесі вивчення курсу: есе „Я – педагог!”, інтелект-карти „Структура формування професійного іміджу викладача”, презентації, реферати, схеми, малюнки, картини тощо; усний журнал „Професійний імідж фахівця”; тренінг „Імідж педагога як основа професійної успішності”.

Низку кураторських годин присвячено формуванню в майбутніх магістрів компетентностей щодо персонального брендингу й управління діловим іміджем з метою підвищення ефективності їхньої взаємодії із зовнішнім середовищем тощо. Серед запропонованих заходів були: кураторські години („Привабливість як основа іміджу”; „Імідж як публічне «Я»”; „Мої життєві плани”; „Феномен лідерства та харизма особистісного іміджу”, „Як досягти успіху” тощо); круглий стіл „Секрети особливої привабливості”, бесіди „Ораторське мистецтво як соціальне явище”, „Колористика на допомогу майбутньому педагогу”; конкурсні заходи „Алло, ми шукаємо таланти”, „Педагог майбутнього” (передбачено такі завдання: „Портрет педагога майбутнього”, „Костюм викладача майбутнього”, презентація моделі іміджу викладача тощо); екскурсії: до театру, Будинку моделей, Будинку мод, музеїв, галерей,

виставок, показів тощо.

Результативність запровадження зазначених педагогічних умов у процес підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи здебільшого залежить від реалізації *третьої педагогічної умови* – активізації ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

У межах дослідно-експериментальної роботи щодо сприяння розвитку професійного іміджу педагогічних кадрів організовано семінар „Імідж сучасного педагога”, який знайомить викладачів із техніками створення та оперативного корегування іміджу за рахунок посилення в його структурі значущих, затребуваних у конкретній ситуації професійних характеристик. Програма семінару складалася з двох змістових модулів („Теоретико-методологічні основи формування іміджу”; „Технологічні аспекти формування іміджу”), кожен із яких становив блок теоретичних і практичних питань, орієнтованих на потреби аудиторії слухачів. У кожному програмному модулі пропонувалась інформація, яка допомагала не лише сформувати основні уявлення з теми, але й набути навичок використання отриманої інформації.

Планом семінару передбачено такі основні тематичні напрями: педагогічна іміджологія як галузь знань; самоаналіз іміджу та виявлення проблемного поля його формування; педагогічні помилки формування самоіміджу педагога; технологія побудови іміджу тощо. Кожне тематичне заняття семінару проводилося в різних формах: творчий семінар, майстер-клас, тренінг „Оцінка реального іміджу на основі авторських методик й адаптованих тестів”, доповідь „Складники професійного іміджу”, робота в групах „Емоційне благополуччя педагога”, обговорення актуальних питань теми „Модель викладача ХХІ століття”, „Сучасний студент очима викладачів”, круглий стіл „Досвід використання іміджевих позицій у професійній діяльності”, ділова гра „Лабораторія невирішених проблем”, бліц-презентація „Я – фахівець”, формула оптимізації, міні-гімн „Я-чудо!” тощо.

Для одержання найбільш достовірних результатів проведено контрольний зріз, обробку, аналіз і систематизацію результатів формувального етапу експерименту, що допомогло виявити динаміку сформованості професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ у процесі впровадження педагогічних умов (див. табл. 1).

Порівняльний аналіз результатів констатувального й контрольного етапів експерименту засвідчив позитивні зміни за всіма критеріями сформованості професійного іміджу в експериментальній групі, на відміну від контрольної. Так, за мотиваційно-ціннісним критерієм відзначено абсолютний приріст показників на високому рівні (відповідно +14,8% експериментальної групи (ЕГ) і +4% контрольної групи (КГ) і значне зменшення їхніх значень – на низькому (відповідно –28,7% ЕГ і –10,1% КГ); за когнітивним – абсолютний приріст показників на високому рівні (відповідно +17,7% ЕГ і +6,2% КГ), на низькому (відповідно –42,7% ЕГ і –16,2% КГ); за операційно-діяльнісним – на високому рівні (відповідно +19,4% ЕГ і +1% КГ), на низькому (відповідно –29,6% ЕГ і –5,1% КГ); за оцінно-рефлексивним критерієм – на високому рівні (відповідно +25,1% ЕГ і +3% КГ), на низькому (відповідно –37,1% ЕГ і –2% КГ).

Отже, за всіма визначеними критеріями й показниками спостерігалася

позитивна динаміка сформованості професійного іміджу в студентів експериментальної групи, що засвідчує високу результативність процесу формування досліджуваного явища внаслідок реалізації у фаховій підготовці магістрів педагогіки вищої школи розроблених педагогічних умов. У зв'язку з цим педагогічні умови набули характеру взаємодоповнювальних елементів, потрібних і достатніх для підвищення ефективності формування професійного іміджу в майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Таблиця 1

Узагальнені результати констатувального та контрольного зрізів за всіма критеріями сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ, %

Критерії		Рівні		Низький		Середній		Високий	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ		
мотиваційно-ціннісний	до експер.	43,5	43,4	34,3	34,3	22,2	22,3		
	після експер	14,8	33,3	48,2	40,45	37	26,3		
	абсолютний приріст	-28,7	-10,1	+13,9	+6,1	+14,8	+4		
когнітивний	до експер.	59,9	59,6	31,5	34,4	9,2	6		
	після експер	16,6	43,4	56,5	44,4	26,9	12,2		
	абсолютний приріст	-42,7	-16,2	+25	+10	+17,7	+6,2		
операційно-діяльнісний	до експер.	37	36,4	38,9	41,4	24,1	22,2		
	після експер	7,4	31,3	49,1	45,5	43,5	23,2		
	абсолютний приріст	-29,6	-5,1	+10,2	+4,1	+19,4	+1		
оцінно-рефлексивний	до експер.	45,4	45,4	38,9	37,4	15,7	17,2		
	після експер	8,3	43,4	50,9	36,4	40,8	20,2		
	абсолютний приріст	-37,1	-2	+12	-1	+25,1	+3		

Вірогідність результатів експериментальної роботи доведена засобами математичної статистики з використанням критерію Пірсона. Установлено, що відмінності в розподілі студентів експериментальної й контрольної груп за рівнями сформованості професійного іміджу в майбутніх магістрів педагогіки вищої школи є статистично значущими з імовірністю 95%.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання актуальної проблеми формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи, що полягало в науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, які забезпечують ефективність досліджуваного процесу. Результати пошуку підтвердили провідні положення наукового задуму й дали можливість сформулювати висновки адекватно поставленим завданням.

1. Здійснено аналіз історико-педагогічної та наукової літератури й уточнено генезу категорії „імідж” (бажаний образ, який відтворює людина задля підвищення певного соціального статусу), „професійний імідж” (стереотип образу педагога в сприйнятті учнів, колег і соціального оточення; важливий аспект його професіоналізму й засіб педагогічного впливу на інших). Дослідження показало, що „імідж” має свою історію виникнення, постає як певний елемент культури суспільства, невід’ємний складник, що характеризував особистість педагога, відображав суспільні уявлення про взаємодію людей та вплив на їхнє життя.

2. На підставі опрацювання сучасної наукової психолого-педагогічної літератури розкрито сутність, структуру та зміст категорії „професійний імідж майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”. У межах запропонованого дослідження під професійним іміджем майбутнього магістра педагогіки вищої школи розуміємо *цілеспрямовано сформований образ, який цілком відповідає специфіці майбутньої професії, залежить від особистісних і професійних якостей, усвідомлено створюваний із метою досягнення професіоналізму, педагогічної майстерності та кар’єрного росту, спираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку в закладі вищої освіти та на власний практичний досвід.*

Визначено структурні компоненти професійного іміджу майбутнього магістра педагогіки вищої школи: *особистісний* – із погляду самого майбутнього магістра (яким він прагне представити себе студентам, що хоче про себе заявити суспільству) та *фаховий* – із погляду вимог до викладача з боку держави та суспільства (яким вони уявляють педагога як просвітителя та носія освітнього досвіду), що включають: зовнішній (габітарний), внутрішній (внутрішня філософія), імідж-символіку, імідж-легенду, середовищний, індивідуально-особистісні якості, що визначають імідж, особистісний, вербальний, невербальний (кінетичний), продуктивний іміджі.

Обґрунтовано змістовні компоненти формування професійного іміджу майбутнього магістра педагогіки вищої школи: *стимулювальний, інтелектуальний, поведінковий, аналітико-результативний*. Доведено, що професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої школи характеризується гармонійною єдністю структурних та змістовних компонентів.

3. З метою реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи визначено критерії сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний) та відповідні рівні (низький, середній, високий) і розкрито їхнє змістове наповнення. Висвітлено зміст показників кожного критерію, дібрано джерела інформації з діагностування (анкети, питальники, методики, техніки спостережень), систематизовано матеріали, що підтверджують результати діагностики. Констатувальний етап експериментальної роботи засвідчив переважно низький і середній рівні сформованості педагогічного явища за всіма показниками означених критеріїв, що підтвердило необхідність розробки та запровадження у фахову підготовку майбутніх магістрів педагогічних умов формування професійного іміджу.

4. Ураховуючи та спираючись на теоретичні аспекти дослідження, обґрунтовано педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх

магістрів педагогіки вищої школи, як-от: забезпечення вмотивованості майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до формування професійного іміджу через наповнення змісту навчання спеціальними іміджезорієнтованими знаннями; урізноманітнення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи інтерактивними формами й методами навчально-виховної діяльності; активізація ціннісного, когнітивного та поведінкового складників діяльності викладачів щодо формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

На формувальному етапі дослідно-експериментальної роботи комплекс педагогічних умов і укладеної моделі запроваджено в освітній процес підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи через: введення до змісту навчальних дисциплін циклу професійної підготовки змістового модуля „Професійний імідж викладача сучасного освітнього закладу”; систематичного застосування інтерактивних методів навчання, зокрема проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, презентації, рольові та ділові ігри тощо; урізноманітнення форм позааудиторної роботи та збагачення її тематичних напрямів іміджезорієнтованою тематикою (науковий гурток „Імідж сучасного педагога – формула успіху”, тижні з дисципліни, кураторські години, екскурсії тощо); організації для педагогічних кадрів, які здійснюють підготовку майбутніх магістрів, постійно діючого семінару „Імідж сучасного педагога”.

5. Експериментально перевірено й доведено ефективність упровадження педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. Установлено, що комплексна реалізація в процесі фахової підготовки майбутніх магістрів запропонованих педагогічних умов дозволила досягти суттєвої позитивної динаміки розвитку професійного іміджу в експериментальних групах, порівняно з контрольними, за всіма критеріями її сформованості. Ефективність упровадження педагогічних умов визначено за допомогою розрахунків критерію Пірсона, що довели статистичну значущість та достовірність результатів педагогічного експерименту.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. До перспективних напрямів подальших наукових розвідок відносимо дослідження кожного з визначених змістовних компонентів формування професійного іміджу майбутніх магістрів, розроблення технології формування професійного іміджу майбутніх викладачів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Коркішко А. В. Аналіз сутності поняття „імідж” як міждисциплінарного феномену. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. № 5 (59). С. 307–314. (*Index Copernicus*)

2. Коркішко А. В. Проблема формування іміджу й репутації в системі особистісно-професійного становлення майбутнього магістра педагогіки вищої

школи. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Харків : ТОВ „Видавництво НТМТ”, 2016. № 2 (76). С. 73–79.

3. Коркішко А. В. Історико-педагогічний аспект категорії „імідж” у зарубіжному науковому просторі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Педагогічні науки*, 2016. № 2 (12). С. 30–35. (*Index Copernicus*)

4. Коркішко А. В. Сутнісна характеристика категорії „імідж” : історико-педагогічний аспект (ІХ-ХVІІІ ст.). *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць / гол. редактор Г. П. Шевченко. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. Вип. 2 (71). С. 88–96. (*Index Copernicus*)

5. Коркішко А. В. Специфіка професійного іміджу майбутнього педагога як предмет наукових досліджень. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць / гол. редактор Г. П. Шевченко. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. Вип. 1(76). С. 103–111. (*Index Copernicus*)

6. Коркішко А. В. Професійний імідж майбутнього магістра педагогіки вищої освіти як єдність особистісного та професійного компонентів. *Наукова скарбниця освіти Донеччини* : науково-методичний журнал. Слов’янськ, 2017. № 2. С. 22–25.

7. Коркішко А. В. Критерії та показники діагностики сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ. *Вісник Черкаського університету*. Черкаси, 2018. № 2 (2018). С. 51–57. (*Index Copernicus*)

Стаття в зарубіжному науковому виданні:

8. Коркішко А. В. Формування професійного іміджу педагогічних кадрів (за матеріалами семінару „Імідж сучасного педагога”). *Vzdelávanie a spoločnosť II. medzinárodný nekonferenčný zborník* / R. Bernátová, T. Nestorenko (Eds.). Prešov : Prešovská univerzita, 2017. Vydanie : prvé. s. 531–538.

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

9. Коркішко А. В. Навчально-методична та наукова література з іміджелогії в системі професійної підготовки майбутнього магістра педагогіки вищої школи. *Актуальні питання сучасної педагогіки* : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. О. В. Кузьміної. Слов’янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. Вип. 2. С. 109–114.

10. Коркішко А. В. Зовнішній вигляд як складова іміджу майбутнього педагога. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–6 лютого 2016 р.). Київ : ГО „Київська наукова організація педагогіки та психології”, 2016. С. 75–77.

11. Коркішко А. В. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього викладача вищої школи. „*Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук*” : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12–13 лютого 2016 р.). Харків : Східноукраїнська організація „Центр педагогічних досліджень”, 2016. С. 45–49.

12. Коркішко А. В. Імідж як структурний компонент професійного статусу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Сучасні наукові дослідження та розробки : теоретична цінність та практичний результат – 2016* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Братислава, 15–18 березня 2016 р.). Київ : ТОВ „НВП

„Інтерсервіс”, 2016. С. 135–136.

13. Коркішко А. В. Професіоналізм як підґрунтя забезпечення професійного іміджу майбутнього викладача ВНЗ. *Польсько-українське співробітництво в розв'язанні сучасних соціально-економічних проблем: наука, освіта, досвід*: зб. тез доповідей на міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій III Symposium naukowego „Ukraina-Polska – współpraca synergetyczna” 13-19 lutego 2017 r. Kijów, Połtawa, Słowiańsk (м. Слов'янськ, 16-18 лютого 2017 р.) / МОН України ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. С. 58–60.

14. Коркішко А. В. Типологія та функції професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Постметодика*. 2017. № 2–3. С. 35–38.

15. Коркішко А. В. Характеристика структури професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. *Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в освітньому просторі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (заочної), (м. Слов'янськ, 15 березня 2017 р.). Слов'янськ: ДДПУ, 2017. С. 108–110.

16. Коркішко А. В. Професійний імідж майбутнього магістра ПВШ у контексті ідей А. С. Макаренка. *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 3–4 лютого 2017 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. С. 15–18.

17. Коркішко А. В. Педагогічна майстерність як підґрунтя професійного іміджу майбутнього викладача ВНЗ. *Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи*: V Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених: тези доповідей (м. Дніпро, 23 березня 2017 р.). Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. С. 73–74.

18. Коркішко А. В. Вивчення навчальних дисциплін фахового циклу як фундамент формування професійного іміджу в майбутніх магістрів ПВШ. *Формування цінностей особистості: європейський вектор і національний контекст*: збірник матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 26–27 жовтня 2017 р.) / за заг ред. М. Чепіль. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. С. 155–159.

АНОТАЦІЇ

Коркішко А. В. Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний вищий навчальний заклад „Донбаський державний педагогічний університет”. – Слов'янськ, 2018.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

У дисертації на підставі комплексного аналізу історико-педагогічної та наукової літератури досліджено генезу категорії „імідж”, „професійний імідж”. Визначено основні психолого-педагогічні позиції потрактування категорії „професійний імідж

майбутніх магістрів педагогіки вищої школи”, який включає структурні (особистісний та фаховий) і змістовні (стимуловальний, інтелектуальний, поведінковий, аналітико-результативний) компоненти. Визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Змодельовано процес, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи. Експериментально доведено ефективність визначених педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Ключові слова: імідж, професійний імідж, магістри педагогіки вищої школи, заклад вищої освіти, навчально-виховний процес, педагогічні умови.

Коркишко А. В. Педагогические условия формирования профессионального имиджа будущих магистров педагогики высшей школы. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное высшее учебное заведение „Донбасский государственный педагогический университет”. – Славянск, 2018.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы формирования профессионального имиджа будущих магистров педагогики высшей школы.

Теоретический анализ позволил раскрыть сущность понятий: „имидж”, „профессиональный имидж”. Определены основные позиции трактовки категории „профессиональный имидж будущих магистров педагогики высшей школы”, который включает следующие структурные (личностный и профессиональный) и содержательные (стимулирующий, содержательный, поведенческий, аналитико-результативный) компоненты. Уточнены критерии, показатели и уровни сформированности профессионального имиджа будущих магистров педагогики высшей школы.

Смоделирован процесс, теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования профессионального имиджа будущих магистров педагогики высшей школы. Экспериментально доказана эффективность педагогических условий формирования профессионального имиджа будущих магистров педагогики высшей школы.

Ключевые слова: имидж, профессиональный имидж, магистры педагогики высшей школы, учреждение высшего образования, учебно-воспитательный процесс, педагогические условия.

Korkishko A. V. Pedagogical Conditions for Forming the Professional Image of Future Masters of Pedagogy of Higher School. – Qualification scientific work printed as manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences (Doctor of Philosophy), in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Vocational Training. – State

Higher Educational Establishment „Donbas State Pedagogical University”. – Sloviansk, 2018.

The thesis is a theoretical and experimental research of the problem of forming the professional image of the future master of pedagogy of higher school (PHS).

In the thesis, based on the comprehensive analysis of historical, pedagogical and scientific literature, the genesis of the categories „image” (a desirable image reproduced by a person for the purpose of raising a certain social status), „professional image” (a stereotype of the image of the pedagogue in being represented by students, colleagues and the social environment; an important aspect of his/her professionalism and a means of pedagogical influence on others), and the essence of the concept „professional image of the future master of pedagogy of higher school” is defined as a purposefully formed image that fully corresponds to the specifics of the future profession, depends on the personality and professional qualities, which is consciously created in order to achieve professionalism, pedagogical skills and career growth, relied on the received special training in the institution of higher education and on his/her own practical experience.

The structural (personality and professional) and informative (stimulating, intellectual, behavioural, analytical and productive) components are characterized. The system of evaluation of the formation of the professional image of future masters of pedagogy of higher school in the form of criteria – motivational-valuable, cognitive, operational-activity and evaluation-reflexive, the indicators of its determination, methods and means of diagnostics (techniques, questionnaires, observational techniques) is developed. According to the determined criteria, the levels of their formation (high, average, low) are determined, and the informative content is disclosed.

The pedagogical conditions for forming the professional image of the future masters of pedagogy of higher school have been theoretically substantiated and experimentally checked: to ensure the motivation of the future masters of PHS for forming the professional image by filling the content of learning with special image-oriented knowledge; to diversify the process of the professional training of the future masters of PHS with the interactive forms and methods of the teaching-upbringing activity; to activate the valuable, cognitive and behavioural components of the lecturers’ activities as to form the professional image of the future masters of PHS.

It is determined that the pedagogical conditions have been implemented comprehensively, because in practice their close interconnection does not allow them to be considered or implemented separately. They are an integral integrative entity that sets the logic of the process of forming the professional image of the future masters of pedagogy of higher school.

The effectiveness of the determined pedagogical conditions for forming the professional image of the future masters of pedagogy of higher school has been experimentally proved.

Key words: image, professional image, masters of pedagogy of higher school, institution of higher education, teaching-upbringing process, pedagogical conditions.

Підписано до друку 01.11.2018 р.
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 1292.

Видавництво Б. І. Маторіна

84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.
Тел.: +38 06262 3-20-99; +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення
України від 24.03.2008 р.
